

SANATTA EKOLOJİK DÖNÜŞÜM BAĞLAMINDA ATIK KÜLTÜRÜ

Semih ÇINAR* **Özkan KÖSE****

Öz

21.yüzyılın önemli kavramlarından biri ekolojidir. İçerisinde bulunduğumuz doğa, gerek doğal gerek dışarıdan müdahaleler ile sürekli bir değişim içerisinde. Ekoloji, birey ve toplumun çevresi ile ilişkisini merkeze alan bir anlayış ile değişime uğramıştır. Toplumlardaki bireyselleşme giderek varlığını güçlendirir. Bunun sonucunda çevrenin birey üzerindeki etkisi ve bireyin bulunduğu toplum üzerine yapılandığı düşüncelerde değişmektedir. Toplumdaki bu değişim kültürel değişime de sebep olmakta ve yeni anlayışlar ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada; 20. ve 21.yüzyıl sanatında ekolojinin dönüşümü bağlamında atık kültürü, görsel örnekler ve düşünce biçimleri üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır. Ekoloji ve kültür ilişkisi üzerine oluşturulan filmler ve sanat çalışmaları incelenmiş, ortaya çıkan bulgular üzerinden değişen ekoloji anlayışının ve kültürün sanatta ne gibi değişiklere yol açtığına odaklanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Ekoloji, Atık Kültür, Çağdaş Sanat.

* Arş. Gör. Dr. Adıyaman Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, semih00@hotmail.com

** Dr. Öğr. Üyesi, Munzur Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Resim Bölümü, ozkankose1981@gmail.com

WASTE CULTURE IN THE CONTEXT OF ECOLOGICAL TRANSFORMATION IN ART

Abstract

One of the important concepts of the 21st century is ecology. The nature we live in is in a constant change with both natural and external interventions. Ecology has changed with an understanding centered on the relationship of the individual and society with their environment. Individualization in societies gradually strengthens its existence. As a result, the effect of the environment on the individual and the thoughts that the individual constructs on the society they live in change. This change in society also causes cultural change and new understandings emerge. In this study; In the context of the transformation of ecology in 20th and 21st century art, waste culture has been tried to be explained through visual examples and ways of thinking. Films and works of art on the relationship between ecology and culture were examined, and it was focused on what kind of changes the changing understanding of ecology and culture caused in art through the findings.

Keywords: Art, Ecology, Waste, Culture, Contemporary Art.

1. GİRİŞ

Tarihsel süreç boyunca insan ve çevresi doğal ve yapay etkenler ile sürekli değişime uğramış ve uğramaktadır. İçerisinde bulunduğumuz ekosistem karakterimizi ve yaşam biçimimizi önemli ölçüde şekillendirmekle meşguldür. İnsan yaşamına doğrudan etkileyen bu etmenler; doğal afetler, iklim koşulları, salgınlar, teknolojik gelişmeler olarak örneklendirilebilir. Çevremizde var olan her şeyin değişimi doğrudan ya da dolaylı bir biçimde insanın da değişimine katkı sağlar. Hatta fiziksel çevrenin insanın biyolojik yapısına, beslenme alışkanlıklarına ve kültürel değişimlerine de kaynaklık ettiği bilimsel olarak kanıtlanmış bir

gerçektir. Bu durum sadece insan için geçerli değildir diğer canlılar içinde bu durum benzerlik gösterir.

İnsan nüfusunun hızla yükselmesi ile çevreye de etkisi eş zamanlı olarak artmaktadır. Bu dönüşüm, her dönem sürekliliğini korur. Endüstri devrimi ile teknolojik yeniliklerin ortaya çıkması ve toplum içerisinde kullanımının giderek yaygınlaşması ile etkisini daha fazla göstermektedir. Günümüzdeki tüketim toplumunun ihtiyaçlarını karşılamak için üretilen ve sayıları hızla artan tüketim nesnelere doğadaki bu değişimin ana unsuru haline gelmiştir.

Guy Debord “Modern üretim koşullarının hakim olduğu toplumların tüm yaşamı devasa bir gösteri birikimi olarak görünür. Dolaysızca yaşanmış olan her şey yerini bir temsile bırakarak uzaklaşmıştır” der. Ayrıca gösteri toplumu olarak tanımladığı ve yaşamın görünümünden kopan imajların, dünyayı gerçeklik ile sahte ilişkisi üzerinden yorumlar. Ayrıca gerçekliğin yerini alan temsilin ortaya koyduğu anlayış kitleler ile geri döndürülemez bir bağ kurar (Debord, 1996: 13).

2. EKOLOJİ VE KÜLTÜR İLİŞKİSİ

Yararlı ve vazgeçilmez eşyalar bile geleceğin atığı haline alması kaçınılmazdır. Aynı zamanda doğal ya da insan eli ile yapılan her şey vazgeçilmez değildir. Her şeyin üstünde son kullanma gününü bekleyen, yani ıskartaya çıkarılmayı bekleyen bir yapıdadır. Bu değişimden çok bir tahribattır ve çevreye zararlı atıklar bir ihtiyaç artışı olmaktan çıkıp ciddi bir kirlilik problemine dönüşmüş, çevreyi ve canlıları tehdit eden bir hal almıştır. Zygmunt Bauman içinde bulunduğumuz uygarlığı “Akışkan Modernite” olarak adlandırır ve fazlalıkların, ıskartaların, atıkların ve atık tasfiyesinin uygarlığı olarak tanımlar. (Bauman, 2021: 108).

Akışkan moderniteyi ele aldığımızda dünyadaki sistemin tüketim odaklı bir anlayış ile ilerlediğini ve sistemin toplumları buna zorlayan hazlara odaklanan yani

hedonist bir anlayış ile yapıldığını söyleyebiliriz. Burada üretim kadar atığın iskartaya çıkarılacağı yani atığa dönüşeceği gerçeğini göz ardı eden sistemin ortaya çıkarttığı atık kültürünün de kaynağı olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Sanayi sonrasının gelmesi aynı zamanda doğa kavramını da gereksiz kılar gibi oldu, sanatta doğanın hükümrانlığının eleştirisi başladı. Eğer sanayi dönemi doğanın gerçek bir şey sayıldığı çağı temsil ediyorsa, bugünkü toplumun burjuva kültürünün doğayla bağlarını kopardığı ve kendi düşünce tarzını, kendi bilincini gönderge olarak belirlemesini sağlayan süreci tamamladığı bir çağa girdiği söylenebilir. Gitgide, sanayi döneminin önemli “ötekileri” ortadan kaldırıldı- vahşi doğa yasayla paranteze alındı, kabile ve halka ait toplumsal örgütlenme tarzları tümüyle asimile edildi (Sadece bilinçdışı gibi güç bir sorun kaldı) (Harrison & Wood, 2003: 1096).

Teknolojik gelişmeler ile bu süreç, doğallıktan yapaylığa bir geçiş dönemini de beraberinde getirmiştir. Aşırı sanayileşme beraberinde kentleşmeyi hızlandırmış, bunun sonucunda kent nüfusları hızla artmıştır. Günümüzde ise ileri modernleşme beraberinde öngörülemez riskleri ortaya çıkarmış ve insanlığı bu riskler ile karşı karşıya getirmiştir. Sanayi devriminden günümüze kadar devam eden Antroposen (İnsan Çağı) olarak adlandırılan bu çağda dünya geri döndürülemez bir hale bürünmüştür. Alman sosyolog Ulrich Beck içerisinde bulunduğumuz toplumları “risk toplumu” olarak tanımlar ve açıklar “Risk kavramı dönüşlü modernleşme kavramıyla doğrudan bağlantılıdır. Bizatihi modernleşmenin doğurduğu tehlikeler ve emniyetsizliklerle sistemli mücadele şeklinde bir risk tanımı yapılabilir.” (Beck, 1996:25)

Risk toplumu, Atık kültürünün bir sonucudur. Ele alınan toplum belirli bir kesimi kapsamaz ve evrensel bir bütünlüğe hitap eder. Riskler de aynı toplumu nitelendirir. Dünyanın oluşturduğu ekolojik bozulmaların sonucunda kültürü de dönüştürecek bir etkiye ulaşması, sonucun ciddiyetini açıkça belirtir. Ortaya çıkan

bu kültürün üretim-tüketim ilişkisi üzerine kurulu olması, kültüründe ekseninin ve niteliğinin değiştiğinin göstergesidir. Yani ortaya çıkan bu kültürün eskiyi tükettiği ve toplumlarda yerini üst kültür olarak almaya başlaması, toplumlarında yapısal değişimine neden olmaktadır. Tüketim toplumundaki bireyselleşmenin de bu durum ile yakından ilişkilidir.

Tüketim toplumunda bireyselleşme anlayışı, her bireyin kendi ekolojik çevresini oluşturmasında ticari ürün ve tüketim unsurlarının çeşitliliği ile bağlantılıdır. Teknoloji bu bireyselleşmeye büyük ölçüde katkı sağlamaktadır. İnsanın sosyalleşme ihtiyacı da teknolojik gelişmeler ile farklı dinamiklere bürünmüştür. Günümüzde bireylerin sosyalleşme alanın değişime uğraması toplumsal normların da değişime uğramasına sebep olur. Bireyin ekolojisini dönüşüme uğratan bu anlayış aynı zamanda atık kültürünün oluşmasında temel unsurlardan biridir. Geleneksel kültür anlayışının yerini, yadsınamaz bir zorunlulukla atık kültürü olarak benimsemesi bir ihtiyaç değil zorunluluktur. Örneğin; Pasifik okyanusunda ortaya çıkan ve tamamı atıklardan oluşan 7. kıta bu kültürün bir sonucudur.

3. SANATTA ATIK KÜLTÜRÜ

Sanat, amacı ve konusu açısından dönemlere göre değişiklik göstermiştir. Orta çağda din etkisi altına giren sanat dini hikayeleri anlatma amacı güderken, 19. Yüzyılın ikinci yarısında toplumsal gerçekçi bir anlayışı benimsemiştir. I. dünya savaşının etkisiyle ortaya çıkan Dadaizm ise var olan sanat kalıplarını yıkmış ve sert bir üslup takınırken Fütürizm gibi modernizmi benimseyen sanat anlayışları ortaya çıkmıştır. İnsanlığın geleceğini teknolojinin gelişimine bağlayan bu anlayış Luigi Russolo, Umberto Boccioni gibi sanatçıların öncülüğünde varlığını sürdürmüştür.

Sanayi devrimi ile ortaya çıkan modernleşme politik, ekolojik, toplumsal riskleri de beraberinde getirmiştir. Bu durumun yanı sıra ekolojik değişiklik “ikinci doğa” kavramını ortaya çıkartmıştır. İkinci doğa, endüstrileşmeyle dönüşüme uğrayan içerisinde kendine özgü dönüşümü ve dinamikleri barındıran çevre olarak tanımlanmaktadır. Sanayileşme ile gelen modernleşme anlayışı 19. Yüzyılın başlarında tarım toplumunun çalışma ve yaşama biçimleri yerini sanayi toplumunun yaşama biçimi almaya başlaması gibi günümüzde ise gelişmiş sanayi toplumunda bireyselleşmeyi merkeze alan bir çözülme gerçekleşmektedir. Hem aile yapısının hem toplumsal sınıfın yapısının temelleri giderek değişmektedir (Ulrick Beck, 2019 : 229).

Modern çevreciliğin ilk olarak Rachel Carson’ın 1962 yılında “Sessiz Bahar” kitabının “Yarının masalı” bölümünde ortaya çıkmıştır. “Bir zamanlar Amerika’nın kalbinde bütün yaşamın çevresiyle ahenk içinde görüldüğü bir kasaba varmış”, sözleri ile başlayarak “müreffeh çiftlikler”, “yeşil tarlalar”, tepelerde uluyan tilkiler, sessiz geyikler, eğrelti otları, yabani çiçekler, “sayısız kuş”, soğuk derelerde dolaşan alabalıklar ve köyden geçen herkese mutluluk veren bir tablo oluşturur (Carson,2011, s.1). Daha sonra insani faaliyetler bu durumun değişmesine sebep olur ve bozulmaya başlar, canlılar hastalıklar ile boğuşup ölümler mutluluk yerini felaketlere ve yıkıma bırakır (Garrard, 2012: 13).

Risk toplumlarında sanat anlayışları da yönünü doğadan, toplumda ve bireylerde oluşan risklere yönelmiştir. Modernizm ve Post modernizm, bu anlayışlar doğrultusunda değişime uğramıştır. Sanat teknoloji ilişkisi Post modernizm ile ifade biçimlerini de etkilemiştir. Geleneksel, popüler ve atık kültürünü yorumlama biçimi açısından dikkat çeker. 1960’ sonrası sanat anlayışındaki en dikkat çekici dönüşümlerden biri de modernizmin olumsuz etkilerinin ortaya çıkmasıyla ve Post modernist tavrın sanata hakim olmasıdır. Ekolojik sanat anlayışının bu dönemde gelişmesi de tesadüf değildir. Aşırı sanayileşme ile oluşan

kirliliğin gözle görülür hale gelmesi ve evrensel olarak varlığını göstermesi mevcut sistemin sorgulanmasına yol açmış, nükleer atıkların da zararının kesin olarak kabul edildiği bir döneme girilmiş ve 1971 yılında “Greenpeace” gibi sivil toplum kuruluşlarının oluşturulması ile insanlık bir iç hesaplaşma yoluna gitmeye başlamıştır. Dünyadaki nükleer faaliyetler, petrol kökenli kirlilikler, tehlikeli ve zararlı atıklara karşı etkisini gösteren bu kuruluşların sayısı giderek artmaktadır. Aktivist bir anlayışı benimseyen sivil toplum kuruluşlarının yanında sanatın evrensel dili ve anlatım gücünün etkisi ile de bu problemi dile getirmek kaçınılmaz bir hal almıştır. 1960’ları sonlarında ortaya çıkan Arazi Sanatı (Land-Art), doğanın ve kaynakların yanlış kullanılmasını eleştiren bir anlayışla kendine yer edinmiştir. Arazi sanatında genellikle doğal unsurlar ile doğada tasarlanır. Robert Smithson’ın 1970 yılında gerçekleştirdiği spiral Dalgakıran (Spiral Jetty) (Şekil 1) adlı çalışması ilk örneklerinden biridir.

Şekil 1. Robert Smithson, Dalgakıran(Spiral Jetty), Land Art, Büyük Tuz Gölü, Utah, 1970.

Kaynak: <https://holtsmithsonfoundation.org/spiral-jetty>

Yeryüzü sanatının da etkisi ile ortaya çıkan “Ekolojik sanat”, asıl amacını bu kavram adı altında gerçekleştirmiştir. Küresel kirliliği eleştiren ve belirli bir sistematığı olmadan uygulanan ekolojik sanat, etkisini ve niteliğini giderek arttırmıştır. Joseph Boyce ve Hans Haacke gibi sanatçıların gerçekleştirdiği çalışmalar ile ekoloji sanatta dikkat çeken bir konu haline almıştır. Fakat bu sanatçıların ekoloji anlayışı ekolojik farkındalık yaratma ve insanın doğanın bir parçası olduğunu vurgulamaya yöneliktir.

21. yüzyıl sanatında ekoloji anlayışı ise, insanın doğa ile bağını sorgulayan bir niteliğe bürünmüştür. Aynı zamanda ekolojinin uğradığı dönüşüm, tanımlama bakımından çeşitlenmiş ve yeni anlamlar kazanmıştır. İnsanlık artık doğanın bir parçası olmanın dışına çıkıp kendi ekosistemini oluşturmuştur. Ekolojik kirliliğin sınırlarının giderek genişlediği ve etkisinin giderek arttığı görülmektedir. Ekolojik sanatın aktivist yönüne odaklanan bir anlayış ile çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Buluntu nesnelere, okyanus atıkları, kimyasal atıklar yani ekosistemi tehdit eden bütün unsurlar sanatın nesnesi haline gelmiştir. Mandy Barker’ın “Hong Kong Çorbası” (Şekil 2) isimli çalışmasında Hong Kong’un çevresindeki 30 kumsaldan topladığı 350 çakmağı kurgulayarak fotoğraflamıştır. Evrensel kirliliği konu edinen manipüle ettiği fotoğraf çalışmasında, çakmalardan birinde nesli tükenmekte olan pembe yunus motifi vardır. Bu durum kirliliğin tehdit ettiği bir canlının bir atığın üstünde olması ironik bir durum oluşturur. Aynı zamanda dünyadaki dönüşümün bir habercisi niteliğindedir ve atık kültürünü temsil eden bir manzardır. Aynı zamanda okyanus derinliğini vurgulamak için çakmalara akıntıya kapılmış hissi verilmiştir. Adeta okyanusun derinliklerinde hareket halindeki balık sürülerine benzer fakat ortada atıklardan başka hiçbir canlı belirtisi yoktur.

Şekil 2. Mandy Barker: Hong Kong Çorbası'ndan Çakmak: 1826 (Lighter from Hong Kong Soup:1826), 2015.

Kaynak: <https://cfcca.org.uk/exhibition/mandy-barker-hong-kong-soup/>

Isaac Cordal'ın (Şekil 3) çalışmasında bu durum farklı bir bakış açısı ile anlatılır atık kültürünün temelinde yatan her şeyin bir gün iskartaya çıkarılacağı gibi insanın da bir sonunun olduğunu vurgular ve aynı zamanda doğa ile bağını sorgulayarak doğal ekosistemin bir parçası olduğunu akla getirir. Aynı zamanda doğanın dokusunu ve renklerini kullanarak doğanın estetiğine vurgu yapar. Mekan olarak doğayı seçmesi de kurgularının etkisini güçlendirir. Bireyselleşmeye odaklanan bir yaklaşım ile sorguladığı ekolojik yaklaşımı, bireylerin birbirlerini umursamadığı bir görsellik ile ele alır. Her ne kadar aynı kadrada yer alan üç figür görsek de birbirleri ile duygusal bir bağ kurulmadığı ve birbirlerini umursamadıkları izlenimi verir.

Şekil 3. Isaac Cordal, Landart , 2018.

Kaynak: <http://cementeclipses.com/Works/landart-lapinjarvi-finland/>

İnsanlık ortaya çıktığı ilk dönemlerden beri doğa ile sanatı yakından ilişkilendirilmiştir. Doğada bulunan hayvan seslerini ve biçimlerini taklit etmişler, mağara duvarlarına resmetmişler ve onu kutsallaştırmışlardır. Bunun en büyük nedeni insanın ekolojik çevresinde gördüklerinden etkilenmesi ve günlük yaşamlarında sıkça karşılaştıkları hayvanlar onların yaşamındaki en önemli unsur olmuştur. Ortaçağ sonlarında ise, sanat anlayışı büyük bir dönüşüme uğramıştır. Tanrı merkezli sanat anlayışı ilgisini günlük yaşama yöneltir. Görünen yani algılanan birey yaşamı dinsel anlatımlardan daha gerçekçi ve somut olması açısından ağır basmıştır. Resim sanatı Rönesans'tan itibaren bireye ve görüneye ayrıcalık tanımaktadır (Todorov, Focroulle ve Legros, 2007: 22). Bu anlayış hümanizm ile birlikte tamamen din etkisi altından çıkıp sanatta öznel bir bakış açısı ile eser üretimini pekiştirmiştir. Sanatta birey merkezci anlayışın sanayi devrimi ile ortaya çıkan modern sanat anlayışına da kolaylık sağlamıştır. 1950'lerde popüler kültür'ün sanata yansımış hali olan Popart, modern yaşamın toplum üzerindeki değişimini vurgular ve popüler kültürün toplumdaki değer

yargılarının ve ideal yaşamın değişimini gözler önüne serer. Richard Hamilton'ın (Şekil 4) 1956 yılında gerçekleştirdiği kolaj çalışması buna iyi bir örnektir. Popüler kültürün birey yaşamını nasıl etkilediği ve toplumsal normları nasıl değiştirdiği eserde net bir şekilde görülür. İdeal beden anlayışı, teknolojik cihazlar, çıplaklık artık modern yaşamın bir gerekliliği haline gelmiş ve kabullenilmesi gereken bir unsura dönüşmüştür.

Popüler kültür imgelerinin giderek yaygınlaşması ve tüm dünyada benimsenmeye başlaması geleneklerinde geri plana atılmasını sağlamaya başlar. Yani geleneği ve eskiyi reddeden modernizm yaşamı temelinden tekrar yapılanmaya zorunlu kılar. Artık moda, reklam gibi kavramlar günlük yaşamımızda sıkça rastladığımız unsurlar halini alır. Sadece tüketim nesnelere değil aynı zamanda ideal beden anlayışını, yemek alışkanlıklarını da değiştirmiş ve toplumları hedonist bir yaşam biçimine yönlendirmiştir.

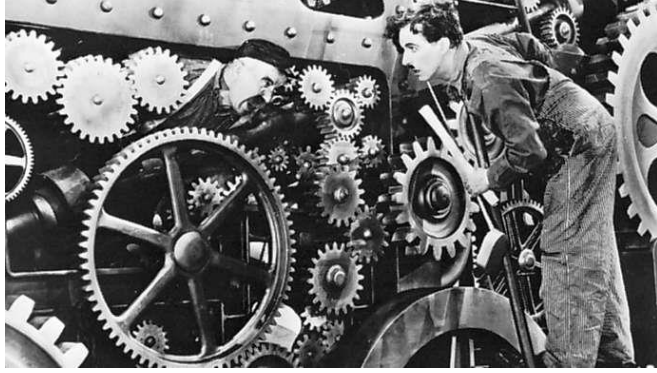

Şekil 4. Richard Hamilton, Bugünün evlerini bu denli farklı, bu denli cazip kılan nedir? (Just What is It That Makes Today's Homes So Different, so Appealing?), kolaj, 26 cm × 24.8, 1956.

Kaynak: <https://smarthistory.org/richard-hamilton-just-what-is-it/>

Popart içerisinde popüler kültür imgeleri ve tüketim nesnelere, yani günlük yaşamda popüler olan ne varsa konusu dahilindedir. Gıdadan, ikonik figürlere kadar dönemin popüler olan her şeyini içerisinde barındırır. Modern yaşam ile ortaya çıkan bir diğer unsur ise reklamdır. Seri üretim nesnelere, filmlerin, müziklerin pazarlanması için her yerde reklam afişleri vardır. Bu durum evrensel bir kültür unsuru oluşmasına ve Amerika'daki seri üretim nesnelere tüm dünyada tanınmasına sebep olur. İdeal yaşamın nasıl olması gerektiğini vurgularken, eskiyi yani geleneği de kötüler ve göz ardı eder. Toplumların modernleşmesi ile ortaya çıkan tüketim kültürü evrensel boyutlara ulaşarak geniş bir hakimiyet alanı oluşturmuştur. Tüketim kültürü, sürekli olarak yeniliklere açık olması, sebep olduğu olumsuz sonuçlarında ön görülemez bir hale gelmesini sağlamıştır.

İçerisinde bulunduğumuz risk toplumunda ise, sanatsal yaratıcılık açısından ele alındığında algıladığımız ekolojik çevrenin yapısal sorunlarına odaklanan çalışmalar azımsanmayacak ölçüde fazladır. Hem ortaya konan düşünce açısından hem de üretilen görsel çalışmalar bu dönemin birey ve çevre ilişkisi üzerine eleştirel bir bakış açısı sunar. Toplumların modernleşmesi beraberinde radikal değişimleri ve yenilikleri de getirir.

Şekil 5. Charlie Chaplin, Modern Zamanlar (Modern Times), fotoğraf, Modern Sanatlar Müzesi/Film Arşivi, New York City, 1936.

Kaynak: <https://www.the-philosophy.com/chaplin-analysis-modern-times>

Charlie Chaplin'in 1936 yılında ortaya koyduğu Modern Zamanlar (Modern Times) (Şekil 5) isimli filmi eleştirel anlamda ilk ortaya koyan örneklerden biridir. Film endüstrileşmenin toplum üzerindeki değişimini eleştirel bir dil ile vurgular. Filmde bir fabrika işçisinin rutin bir gününü anlatır. Endüstri işçilerinin sistemin ruhsuz bir parçası olduğuna vurgu yapar ve bu çarkın içerisinde sıkışıp yaşamlarına devam ettiğini gösterir. Modern yaşamın ortaya çıkarttığı işçi sınıfının durumunu gözler önüne serer. Yaşamak için çalışmalı, çalışmak için yaşamalıdır.

1960'larda endüstriyel kirlenmenin ciddi problemler ortaya çıkarması ile başlayan ekolojik sanat anlayışı, doğanın önemine vurgu yapılarak ortaya konulmuştur. Joseph Boyce, Hans Haake gibi sanatçıların o dönemde gerçekleştirdiği çalışmaları bu duruma iyi birer örnektir ve aynı zamanda süreç sanatı olması açısından da önemlidir.

Ekolojik sanat, çevre ile doğrudan ilişkisi olması açısından yapısal olarak aktivist bir yönü de vardır. Ekolojik sanat anlayışı ortaya çıkmaya başladığı ilk dönemlerde doğaya karşı bir sorumluluk anlayışı ile yaklaşmıştır ve iyimser bir tavır vardır.

Fakat bu durum ekoloji anlayışı ile birlikte değişime uğramıştır. 1960'lardan günümüze nüfusa bağlı olarak tüketim nesnelere ve yapılaşma hızla artmıştır. Bunun sonucunda da kirlilik evrensel boyutlarda bir sorun oluşmasını sağlamıştır ve doğada yapısal değişimlere yol açmıştır. Küresel ısınmadan kaynaklı buzulların erimesi, seller, su problemi, yangın gibi riskler de tehlike yaratmaktadır.

Şekil 6. Liu Bolin, Şehirde Saklanmak (Hiding In The City), Performans,2017.

Kaynak: <http://www.galerieparisbeijing.com/artist/liu-bolin/>

Risklerin artması sonucu doğa ve birey ilişkisini öznel gerçeklik perspektifi açısından sorgulamaya iten bir sanat anlayışı oluşmuştur. Bu durumu Liu Bolin (Şekil 6) tüketim nesnelere ve endüstriyel nesnelere içerisinde bireyin yok oluşunu, varlığının giderek bu unsurlar içerisinde kendini kaybetmesine odaklanmıştır. Çalışmalarında kendisini, içerisinde bulunduğumuz dönemin popüler nesnelere ve atıkları arasında belli belirsiz yok eder ve bunu kendi bedeni üzerinde gerçekleştirir. Kendisini mevcut şehir unsurları olan endüstriyel atıklar, endüstriyel yapılar içerisinde yani kent ekosistemi içerisinde ruhsuz bir unsur olarak yer alır ve adeta yapılar, atıklar içerisine nüfus etmiştir. Atık kültürünün

yoğun etkisini bu derece içselleştirmesi, aslında toplumunda bu kültüre karşı duyarlılığının zayıflığını vurguladığını ironik bir biçimde yansıtır.

Şekil 7. Juan Ford, The Prognosticator, Keten Üzerine Yağlı Boya, 180x180 cm, 2019.

Kaynak: <https://thisisnofantasy.com/exhibition/art-basel-hong-kong-4/#&gid=1&pid=1>

Juan Ford (Şekil 7) ise Liu bolin'in kullandığı tüketim ve günlük yaşamda kullanılan nesnelere aksine bireyi doğanın bir parçası olduğunu vurgulamak amacıyla çalılar, yapraklar, dallar gibi doğal unsurlardan oluşturur. Bireyin benliğinin ötesinde doğallığına ve doğanın bir parçası olduğuna odaklanmamızı ister. Çalışmanın ana unsuru birey olduğundan dolayı çevrede başka hiçbir eleman yoktur. Ford'un eserlerinde birey adeta günümüz yaşamına yabancı bir yapıda tasvir edilir. Doğa- İnsan ilişkisini ve bu yabancılığı sorgulamaya iter ve bize bir seçenek sunar. Ya mevcut durum ile devam edip bu sınırları keskinleştirip varlığımızı zor duruma düşürmeyi ya da doğanın bir parçası olduğumuzu ve bir

bütün olduğumuzu kabullenip, bu duruma göre davranmayı. Post hümanizmin ortaya koyduğu insanın mükemmelleşme idealinin bedenini teknolojik unsurlar ile geliştirilmesine karşı, teknoloji insan ilişkisine tepki ortaya koyar.

Günümüzde tüketim toplumunun geleceğine dair senaryolar edebiyat ve sinemanın da kullandığı bir konu haline almıştır. Sinema da sıkça işlenen distopya türündeki bu örneklerden biri de “Wall E” (Şekil 8) isimindeki animasyon filmidir. Aşırı tüketimin sonucunda dünyanın yaşanılmaz hale gelmesi ile insanların uzay gemilerinde yaşamlarını sürdürdüğü, dünyanın ise çöp yığınları ile kaplı çölleşmiş bir alana dönüşmesi sonucunda yapay zekalı bir işçi robotun başından geçen olaylar anlatılmaktadır. Her ne kadar içerisinde komedi unsurları barındırsa da yoğun bir sistem eleştirisi yer almaktadır.

Şekil 8. Wall E, Disney Animasyon Filmi, 2008.

Kaynak: <https://torzireael.artstation.com/projects/QzqrlB>

Damian Hirst'in “Waste (Atık)” (Şekil 9) çalışmasında da “Wall E” filmindeki çöpleri sıkıştırarak yığınlar haline getiren işçi robotunu aklta getirir. Dört tarafı cam içerisinde cam, çelik, silikon, ahşap ve tıbbi atıklar ile dolu bir kutu görülmektedir. Burada teşir edilen atıkların dönemin yaygın olarak tüketilen eşyaları olduğu görülmektedir. Tüketim toplumunun ardında bıraktıkları ile doğal bir nesneye

rastlanmamaktadır ve açıkça teşhir edilmektedir. Kutunun içerisi aslında bir mekanı da temsil eder. Tamamı doldurulan kutunun hiçbir yerinde boşluk kalmayacak biçimde sıkıştırılmıştır.

Şekil 9. Damien Hirst, Atık (Waste), Cam,çelik, silikon, kauçuk, ahşap ve mediacak atık, 1994.

Kaynak: <https://www.rubbishplease.co.uk/blog/art-of-trash/>

Jean Shin'in "Sound Wawe (Ses Dalgası)" (Şekil 10) ise plak atıklarını Hokusai'in dalgasından esinlenerek dalga biçiminde tasarlamıştır. Tüketim toplumunu eleştirirken, modası geçmiş eski kayıtların yer aldığı plakların, farklı kişiler tarafından toplandığını bunun toplum bilincinin bir parçası olduğunu da vurgulamaktadır. Her plağın hikayesi ve kullanan kişi farklıdır aynı zamanda plakların içerisindeki müziklerde farklı türlerdedir. Hepsi bir araya getirilerek

ortak bir bilinç oluşturulur. Yani nesnelere arası hikaye bağlarını bir bütün olarak ele alır.

Şekil 10. Jean Shin, Ses Dalgası (Sound Wave), yerleştirme, 2007.

Kaynak: <https://ensia.com/photos/second-hand-6artists-turn-trash-to-treasure/>

Ebtisam Abdulaziz, “Otobiyografi” (Şekil 11) isimli performansında Arap kültüründe geleneksel hale gelmiş siyah çarşaf yerine tüm vücudunu kaplayan üzerinde rakamların bulunduğu siyah bir body giymiştir. Vücudu tamamen kapalı, sadece elinizde barkod okuyucu olduğunda kimliği anlaşılır. Çünkü bodysinin üstüne banka hesabındaki dekontlardan alınan yüzlerce sayı basılmıştır. Orwellvari bir ürkütücülük barındıran, modern toplum tarafından ne derece tanımlanıyoruz? Sadece veri alışımı, malzeme tüketen makineler olarak mı görüyoruz? Bunlara direnme özgürlüğümüz var mı? sorularını sorar (Hicks, 2015: 82). Bu eleştirel tavır dijitalleşen kimliklerimiz üzerinedir. İçerisine dahil olmak zorunda kaldığımız ve bize dayatılan teknolojilerin sonucunu sorgular.

Şekil 11. Ebtisam Abdulaziz, Otobiyografi (Autobiography), 2. Bölüm (prodüksiyon karesi), video, 5.54 dakika, 2003.

Kaynak: <https://www.mutualart.com/Artwork/Autobiography-07/8800184BBD3B1CB3>

SONUÇ

Sonuç olarak bakıldığında ekoloji ile kültür derin bir ilişki içerisinde. Ekolojik çevredeki dönüşüm kültüre de doğrudan yansımaktadır. Bu kültürel dönüşümün yani insani eylemlerin tümü olarak adlandırılan kültür, aynı zamanda bu eylemlerin sonucunda ortaya çıkan atığı ya da ıskartaya çıkarılan nesnelere de kendi içerisine alır ve kullanır. İçerisinde hedonist bir anlayış benimseyen tüketim toplumunun bir ürünü olan atık kültürü de bu eksen etrafında şekillenmiştir. Sanatta da doğrudan etkisini gördüğümüz bu kültürün muğlak bir yönü olduğu da göz ardı edilemez ve sanat atığın estetiğini kullanır. Eylemlerimizin sonuçlarının var ettiği ve hayatımızı doğrudan etkileyen bu kültürün bir parçası olmak zorunlu bir hal aldığı görülmektedir. Aynı zamanda bir problem olarak ele alınan atığın kendi ekosistemini oluşturması da atık kültürünün oluşmasında en etkili unsur olduğu görülür. Çağdaş sanatta da bu ifade biçimleri daha sert bir tavır ile yer edinmeye başlamıştır. Geçmişten gelen toplumsal normların ve geleneklerin yerini, günümüzde risk ve tekinsizliğin hakim olduğu bir zemin ile atık kültüre

birakması gelecekte ortaya çıkacak felaketlerin de bir habercisi niteliğindedir. Bu durumda, sanatın eleştirel ve aktivist yönünü vurgulayan ekolojik çalışmaların ayrı bir öneme sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Çıkar Çatışması Bildirimi:

Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması yoktur.

Destek/Finansman Bilgileri:

Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Etik Kurul Kararı:

Bu araştırma için etik kurul kararına ihtiyaç yoktur.

KAYNAKÇA

- Bauman, Z. (2021). Iskarta Hayatlar: Modernite ve Safraları (O. Yener, Çev.). İstanbul: Tellekt Yayınları.
- Beck, U. (1996). Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru (Çeviren. B. Doğan, K. Özdoğan, Çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Carson, R. (1999). Sessiz Bahar (Ç. Güler, Çev.). Ankara: Palme Yayıncılık.
- Debord, G. (1996). Gösteri Toplumu Ve Yorumlar (A. Ekmekçi, O. Taşkent, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hicks, A. (2015). Küresel Sanat Pusulası 21. Yüzyıl Sanatında Yönelimler (D. Şendil, M. Haydaroglu, S. Evren, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Focroulle, B., Legros, R. & Todorov, T. (2007). Sanatta Bireyin Doğuşu (E. Özdoğan, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Garrard, G. (2012). Ekoleştri: Ekoloji ve Çevre Üzerine Kültürel Tartışmalar (E. Genç, Çev.). İstanbul: Kolektif Kitap.

Harrison, C. & Wood, P. (2003). "Sanat ve Kuram" 1900-2000 Değişen fikirler Antolojisi (S. Gürses, Çev.), İstanbul: Küre yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Throughout the historical process, man and the environment have been and are constantly changing with natural and artificial investigations. In it, he is busy dealing with our way of life and our way of life to a significant extent. Direct domination of human life; natural disasters, climatic conditions, parents, technological developments. Changing everything that exists around us directly or indirectly contributes to the change of people. In fact, it is a scientifically established fact, since the biological structure of the human in the physical environment is also a source of nutrition ways and cultural changes. It shows that this situation is not only valid for humans, but also for other living things.

The effect of running human generalizations with more than one also increases simultaneously. This transformation preserves its continuity in every period. With the industrial revolution, the emergence of technological innovations and the widespread use of them in the society show the methods more. Produced to meet the needs of the consumer society and rapidly increasing consumption areas have been made into this main component in nature.

One of the important concepts of the 21st century is ecology. In regulation, nature is in a constant change with both natural and external interventions. Ecology has changed with an understanding centered on the relationship of the individual and society with their environment. Increasingly benefiting from individualization in societies. Finally, to move forward in thinking that this is structured on the impact of the environment on the object and the society in which the persons are located. This change in society also causes cultural change and reveals new understandings. The subjective expression of the individual on

the relationship of ecology and culture is also built on new understandings and diversified the phenomenon of shaping in art. In this 21st century art, the flow of ecology has been tried to be explained through waste culture, visual examples and mentality. It has been focused on what kind of parameters it leads to the extreme understanding of ecology and the covering art through them.

Method

First of all, the relationship between the cultural transformation process in societies and ecology was focused. The processes of the ecological transformation that emerged with the understanding of modern environmentalism in art, how waste culture takes place in art in terms of thought and application are explained with examples from today. The examinations were handled by focusing on the waste culture, the creation processes and the findings in the comparisons were analyzed through visuals.

Problem

Waste takes its place today as a part of the consumer society. The fact that waste has become a cultural object can be considered as a problem in itself. In art, on the other hand, it is to ensure that the social consciousness focuses on this problem rather than revealing the solution of the problem. However, the fact that the activist aspect of art comes to the fore forces it to aim to contain a message. In art, this situation puts the production process of art in the background and allows to focus on the message given.

Conclusion and Discussion

As a result, ecology and culture are in a deep relationship. The transformation in the ecological environment is also directly reflected in the culture. Culture, which

is called all of this cultural transformation, that is, human actions, also includes and uses the waste or discarded objects that emerge as a result of these actions. The waste culture, which is a product of the consumer society that adopts a hedonist understanding, has also been shaped around this axis. It cannot be ignored that this culture, which we see directly in art, has an ambiguous aspect and art uses the aesthetics of waste. It is seen that it has become a necessity to be a part of this culture, which is created by the results of our actions and affects our lives. At the same time, it is seen that the waste, which is considered as a problem, to form its own ecosystem is the most effective factor in the formation of waste culture. In contemporary art, these forms of expression have started to take a place with a more strict attitude. The fact that social norms and traditions from the past are replaced by a culture of waste, where risk and uncanny prevail today, is also a harbinger of future disasters. In this case, ecological studies that emphasize the critical and activist aspects of art have a special importance.